

Ks. Andrzej KICIŃSKI. *Rola katechizmów w rozwoju nauczania katechetycznego*. Kraków: Wydawnictwo „Scriptum”, 2020, ss. 200 (pdf). [Naukowa seria wydawnicza: Edukacja – Media – Teologia]. ISBN 978-83-66812-02-4.

DOI: <https://doi.org/10.18290/rt216811-8>

Napisać dzisiaj katechizm to akt odwagi. Podjęcie naukowej refleksji nad nim, to świadomość wagi głoszenia Ewangelii, które w uczestnikach komunikacji Dobrej Nowiny rodzi i umacnia wiarę. W *Dyrektorium o katechizacji* (2020 r.) termin „katechizm” w różnych odmianach spotykamy sto sześć razy. Dokument ten dedykuje *Katechizmowi Kościoła Katolickiego* i jego *Kompendium* cały VI rozdział. Jest to ewidentne wskazanie na katechizm jako jedno z prymarnych źródeł i narzędzi edukacji religijnej i katechetycznej także we współczesnym Kościele. W ten katechetyczny nurt myślowy wpisuje się najnowsza publikacja ks. dra hab., prof. KUL Andrzeja Kicińskiego pt. *Rola katechizmów w rozwoju nauczania katechetycznego*. Jak dowodzi sam Autor książki, termin „katechizm” jest jednym z najbardziej znanych pojęć zarówno z punktu widzenia historycznego, kulturowego, teologicznego, jak i praktyki katechetycznej Kościoła.

Katechizmy konstytutywnie odnoszą się do teologii. Dwadzieścia lat po *Vaticanium II* w 1985 r., w czasie Nadzwyczajnego Synodu Biskupów skonstatowano, iż współczesny Kościół potrzebuje katechizmu jako całościowego i integralnego kompendium doktryny katolickiej, „obejmującego zarówno zagadnienia wiary, jak i moralności” (DK 183). Już *Dyrektorium o katechizacji* z 1997 roku, odnosząc się do *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, określało, iż katechizm jest „oficjalnym tekstem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, który autorytatywnie, w precyzyjnej formie, na sposób organicznej syntezy, gromadzi podstawowe wydarzenia i prawdy zbawcze, wyrażające wspólną wiarę Ludu Bożego oraz stanowiące niezbędny i podstawowy punkt odniesienia dla katechezy” (DOK 124). Ten wymiar teologiczny katechizmu uzupełnia *Dyrektorium o katechizacji* z 2020 r. stwierdzeniem, iż jest on „wyrazem niezmiennej nauki wiary, ale od innych dokumentów Magisterium odróżnia go to, że stawia sobie za cel przedstawienie organicznej syntezy dziedzictwa wiary, duchowości i teologii w historii Kościoła” (DK 184). Ta płaszczyzna dyskusji o katechizmach szczególnie wybrzmiewa w pierwszych trzech rozdziałach książki. W pierwszym roz-

dziale (*Historia wybranych katechizmów katolickich*, s. 20-82) A. Kiciński prezentuje czytelnikowi powstanie, historię i rozwój wybranych katechizmów katolickich. Egzemplarycznie dla poszczególnych rodzajów zostały szeroko przedstawione katechizmy: *Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos*, katechizmy Piotra Kanizego i Roberta Bellarmina, Katechizm grekokatolicki św. Jozafata Kuncewicza, katechizmy Piusa X, *Katechizm holenderski*. Według Autora publikacji wspólnym mianownikiem wszystkich omówionych katechizmów jest ich podręcznikowy charakter, służący przekazowi wiary. Motywy ich powstania zależały od historycznego okresu, a w związku z tym także potrzeb duszpasterskich, edukacyjnych i katechetycznych wspólnoty Kościoła. Były to zatem przewodniki o wierze Kościoła, aby edukować religijnie, aby bronić wiary, aby podtrzymywać więź ze wspólnotą Kościoła, aby – jak w przypadku tzw. katechizmów wielkich – być źródłem dla formacji katechetów i duszpasterzy (por. s. 81-82).

Rozdział drugi i trzeci łączy nie tylko chronologia, ale przede wszystkim wartość. Pomimo że traktują o dwóch autonomicznych dokumentach, to jednak treściowo są one od siebie zależne: *Katechizm Kościoła Katolickiego* (rozdział II, s. 83-124) oraz *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego* (rozdział III, s. 125-157). Czytelnik otrzymuje solidną porcję wiedzy na temat genezy obu dokumentów, ich teologicznego i katechetycznego znaczenia, przeplataną osobistymi refleksjami, płynącymi ze spotkań z kard. J. Ratzingerem jako wykładowcą i – przypomnijmy – przewodniczącym papieskiej komisji przygotowującej KKK. Ponadto, podobnie jak w rozdziale pierwszym, tak i w tych obu Autor serwuje czytelnikowi rzetelną wiedzę dotyczącą polemik z niektórymi partiami dokumentów, błędów w przekładzie tekstów na język polski.

Lektura obu rozdziałów prowadzi do naukowych konstatacji, iż idea katechizmu zrodziła się w bezpośrednim kontekście przekazu wiary, wychowania w wierze, pogłębienia życia we wspólnocie Kościoła, którą kształtuje liturgia i modlitwa. Katechizm, to inaczej księga wiary wyznawanej, celebrowanej, odpowiadająca na pytanie w jaki sposób mamy prowadzić życie w Chrystusie oraz nauczająca oddechu wiary, jakim jest modlitwa. Katechizmy są zarówno niezastąpionym źródłem jak i swoistym narzędziem w katolickiej edukacji. Komunikacja wiary zaś dokonuje się we wspólnocie Kościoła i jest zawsze dialogiem między ewangelizatorem, a tym, który jest edukowany i wychowywany. Na tę istotną cechę katechizacji, wychowania w wierze wskazuje już sama struktura treści wielkich katechizmów (por. *Katechizm Rzymski* i *Katechizm Kościoła Katolickiego*). Czteroczęściowa kompozycja, mająca od strony teologicznej swoje umocowanie historyczne, jest *de facto* dyptychem, ukazującym odwieczny dialog człowieka z Bogiem. Bóg opowiada człowiekowi Kim jest, w jaki sposób działa i jest obecny w misterium liturgii (I i II część *Katechizmu*), zaś człowiek odpowiada życiem na drodze przykazania miłości, ośmiu błogosławieństw, Dekalogu i modlitwy (III i IV część *Katechizmu*). Autor niniejszej publikacji operacyjnie edukacyjny charakter *Katechizmu* w różnych jego wymiarach, inspirując

wychowawczo współczesnych ewangelizatorów w duchu papieża Franciszka. Ojciec święty wskazuje na istotne postawy głosiciela Ewangelii, pozwalające „lepiej przyjąć orędzie: bliskość, otwarcie na dialog, cierpliwość, serdeczne przyjęcie, które nie potępia” (EG 165).

Ostatni rozdział książki KUL-owskiego katechetyka zabiera czytelnika w przestrzeń wyjątkowego dokumentu: *Youcat – katechizm Kościoła katolickiego dla młodych* (s. 159-188). Prezentowany katechizm miał swoją katechetyczną „premierę” na Światowych Dniach Młodzieży w 2011 r. w Madrycie. Lektura tego rozdziału daje wiedzę nie tylko na temat genezy, celu i struktury dokumentu. Wielce pouczające są treści na temat translatorskich potyczek, które ukazują, iż język we współczesnym przekazie wiary jest niezwykle subtelną sferą i wymagającą uważnej wrażliwości zarówno kulturowej, teologicznej i duszpasterskiej. *Youcat* to nie tylko dokument młodych dla młodych, ale także propozycja nowego sposobu przekazu wiary w kulturze medialnej, o czym pisze Autor recenzowanej pracy w ostatnim paragrafie czwartego rozdziału.

Zawarty w publikacji bogaty materiał graficzny (także o charakterze dokumentacji historycznej), szczególnie zaś inspirujące treści o drodze piękna (*via pulchritudinis*), o wizualnym przekazie sacrum i wiary oraz wskazane konteksty medialne katechezy dają asumpt do jeszcze jednej refleksji po lekturze książki ks. A. Kicińskiego. Współczesny przekaz wiary dokonuje się w kulturze medialnej, którą określa się także jako kulturę cyfrową. Jedną z jej głównych cech jest wizualność. Miejscem spotkania obecnej kultury wizualnej i formacji katechetycznej jest starożytna droga przekazu wiary – *via pulchritudinis*. Papież Franciszek postuluje, aby formacja do drogi piękna „została włączona w przekazywanie wiary” (EG 165). Natomiast Benedykt XVI wraz z Franciszkiem przypominają biblijną prawdę, iż wiara rodzi się nie tylko *ex auditu*, ale także *ex visu*. Jak czytamy w encyklice pisanej na „cztery ręce” *Lumen fidei*: „słuchanie słowa Bożego łączy się z pragnieniem oglądania oblicza Boga. W ten sposób stał się możliwy dialog z kulturą hellenicką, dialog należący do istoty Pisma Świętego” (LF 29). Autorzy katechizmów na przestrzeni dziejów wykazywali zróżnicowany poziom wrażliwości na drogę wiary *ex visu*. Jednakże jest wiele dowodów na to, iż ta katechetyczna troska o polisensoryczny przekaz wiary znajduje sobie właściwe miejsce. Dowodzi tego Autor publikacji, gdy całościowo prezentuje rolę i znaczenie obrazów w katechezie, które są zawarte w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*, w *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego* oraz gdy czyni naukową refleksję nad wskroś medialnym *Katechizmem Kościoła Katolickiego dla młodych Youcat*. Treści te wpisują się we współczesną refleksję teologii mediów, teologii wizualnej oraz namysłu pastoralnoteologicznego nad współczesną kulturą medialną. Tym samym trudno nie przypomnieć postulatu, zawartego w ostatnim *Dyrektorium o Katechizacji*, o potrzebie edukacji medialnej, a także edukacji wizualnej współczesnych ewangelizatorów, w tym katechetów i nauczycieli religii (por. DK 368).

Zaprezentowana publikacja wpisana w triadę serii wydawniczej: Edukacja – Media – Teologia oraz bogaty aparat krytyczny, obfita literatura przedmiotu, aktualizacja prezentowanych treści – jako stałe walory naukowych tekstów A. Kicińskiego – z pewnością może być inspiracją dla twórczych poszukiwań: teologów, edukatorów, medioznawców oraz teologów mediów, celem kreatywnego tworzenia drogi piękna i symfonii przekazu wiary w dekomponującym się świecie algorytmów ideologii, fake newsów i (info)pandemii.

*Dr hab. Mirosław Chmielewski CSsR
Katedra Katechetyki Integralnej
Instytut Nauk Teologicznych KUL
e-mail: miroslaw.chmielewski@kul.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6903-479X>*

Edukacja religijna wobec przemian kulturowych. Red. Paweł Mąkosza.
Lublin: Wydawnictwo KUL, 2019, ss. 249. ISBN 978-83-8061-726-1.

DOI: <https://doi.org/10.18290/rt216811-9>

W 2019 roku ukazała się monografia zbiorowa pt. *Edukacja religijna wobec przemian kulturowych*, która została wydana w Wydawnictwie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Redaktorem tej publikacji jest ks. prof. dr hab. Paweł Mąkosza, profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Warto na wstępie zaznaczyć, że praca ta została nominowana do nagrody Stowarzyszenia Wydawców Katolickich *Feniks 2020* i otrzymała wyróżnienie w kategorii „Kościół wobec współczesności”.

Jak zauważa redaktor pozycji, „każde opracowanie dotyczące sfery wychowania religijnego stanowi cenny wkład w zakresie kształtowania nowych pokoleń chrześcijan”. Jest to spowodowane, co sugeruje sam tytuł monografii, zmieniającą się rzeczywistością współczesnej kultury. Redaktor słusznie zauważa, iż zmiany te ze względu na swą dynamikę mają charakter rewolucji kulturowej. Niemal pewne jest, iż Kościół wiele lat będzie zbierał negatywne żniwo owych przemian, przede wszystkim w zakresie edukacji religijnej i formacji chrześcijańskiej. Szczególnie niebezpieczne wydaje się być nasilające się zjawisko szeroko rozumianego indywidualizmu, które jest powszechnie obserwowanym efektem zmian kulturowych. Zmiany te determinują potrzebę kształtowania nowych form organizacji społeczeństwa zarówno w Polsce jak i na całym świecie, które poddają także próbie dotychczasowe metody duszpasterskie, pastoralne i katechetyczne. Wierząc w ponadczasowe przesłanie ewangelicznej prawdy, Kościół staje z niezachwianą nadzieją, że w każdym doświadczeniu dziejowym Bóg może dotrzeć do człowieka.